

PLAN VOOR DE GRONINGERS

APRIL 2023

VOORWOORD

Een breed collectief van partijen uit het maatschappelijk middenveld heeft samen een plan en een stip aan de horizon geschreven. Dit is niet een allesomvattend plan. Het richt zich vooral op de bebouwde omgeving en de leefomgeving. Daarmee stut het een aantal van de ambities dat in het plan 'Ereschuld: herstel en perspectief voor Groningen' wordt beschreven. In de uitvoering van dit plan kunnen alle kwaliteiten die Groningen rijk is worden ingezet om te werken aan deze woon- en leefomgeving. Uiteraard begint herstel en perspectief met fysieke, mentale en materiele schade. En zijn plannen voor bijvoorbeeld een waterstofeconomie, infrastructuur en de ontwikkeling van specifieke sectoren van groot belang. Met dit plan willen we iets toevoegen. Namelijk samen met alle Groningers zorgen dat we het beste woon-, werk- en leefklimaat van Nederland krijgen. En daar kan iedere inwoner, organisatie en sector een steentje aan bijdragen.

Als er een kans is dat de Groningers een fair share krijgen van de bijna 400 miljard gasopbrengsten, dan is het nu. Maar dan moet er wel een goed plan zijn. Een plan dat niet alleen goed doet op de korte termijn, maar een plan dat ook op de lange termijn (brede) welvaart brengt in dit gebied. Bovendien een plan dat niet alleen de grotere bedrijvigheid, alleen onderwijs en onderzoek of alleen de inwoners wat brengt. Het liefst een plan dat Groningen nu en in de toekomst over de volle breedte verder helpt. En een plan dat recht doet aan de kracht en de kansen die er nu al zijn.

Een groot aantal maatschappelijke organisaties heeft het initiatief genomen om gezamenlijk een plan te maken. Dit sluit aan op de conclusies van het rapport 'Elke Regio Telt', dat de Raad voor Leefomgeving en Infrastructuur eind maart 2023 publiceerde. We zien dit als een plan dat heel Nederland verder kan brengen. Groningen is vanzelfsprekend als eerste aan de beurt en daarmee koploper in Nederland. Dit geeft meteen aan dat we uitgaan van de kracht van de inwoners, ondernemers, werkgevers en werknemers in onze provincie.

BREDE WELVAART

Willen we de provincie in de volle breedte verder helpen, dan biedt het brede welvaarts-denken ons een mooie kapstok. We doen dan niet alleen maar goed voor de inwoners, maar kijken ook naar verdienvermogen om deze welvaart te kunnen blijven betalen en bovendien houden we rekening met de leefomgeving. Allemaal punten die helpen om het vertrouwen en de trots van de Groningers terug te krijgen.

HOE KUNNEN WE DE BREDE WELVAART DAN VERBETEREN?

Verhoging van brede welvaart vraagt een vruchtbare symbiose van een sterker verdienvermogen door grotere innovatiekracht en hogere productiviteit, meer inclusiviteit door gelijkere kansen en eerlijker delen en een duurzaam leefklimaat, nu en in de toekomst. Dit zijn drie samenhangende pijlers onder een nieuw toekomstplan voor Groningers. Het één kan niet zonder het ander. Dat plan ziet er als volgt uit:

In Groningen begint dat plan, zeker als we het over compensatie voor de aardgas-ellende hebben, met de inwoners. Hun veilige plek (hun thuis), hun leefomgeving en hun besteedbaar inkomen. Dus begint dat met het versterken van woningen, woningen energiezuinig maken (dit heeft direct effect op het besteedbaar inkomen), de woningen levensloop bestendig maken (dit gaat een groot positief effect op de zorgkosten hebben), voorzieningen rondom de woning verbeteren (m.b.v. innovaties op het gebied van zorg op afstand, digitalisering, maar ook bereikbaarheid etc.) en met inachtneming van de milieuo- en klimaatuitdagingen. Wat terugdoen na jaren gaswinning kan o.a. door er voor te zorgen dat iedere Groninger een zeer beperkte energie- en zorgrekening heeft. Iets dat direct effect heeft op het besteedbaar inkomen en waarmee de regio voorop loopt in de wereld als het over wonen en leefklimaat gaat!

STIP AAN DE HORIZON

"De Groningers wonen en werken in 2035 in de meest duurzame, energiezuinige, circulaire, levensloopbestendige, bereikbare en daar waar nodig aardbevingsbestendige omgeving waarin wonen, werken en welzijn centraal staan. Een regio die groeit en bloeit. Er is oog voor de leefbaarheid en er zijn kansen voor alle inwoners, organisaties en bedrijven."

Zo'n stip aan de horizon, dus focus op onze bebouwde omgeving, de leefbaarheid en het welzijn van mensen, kan alle sectoren die we in Groningen (of in het Noorden) hebben, een gemeenschappelijke focus geven. Daarmee ontstaat een zeer krachtige regio die uitdagingen, die er overal in de wereld zijn, kan oplossen. Het behoeft dan geen toelichting dat dit goed is voor het verdienvermogen van de regio, omdat buiten de regio ook veel vraag naar deze kennis, producten en diensten zal zijn. En bovenal zal het bijdragen aan een verhoogde brede welvaart en trots!

RANDVOORWAARDEN

Dat zijn mooie woorden zal menig Groninger zeggen. Maar met woorden kan je niet bouwen. daar zijn ook daden voor nodig. Daden om de problemen van vandaag op te lossen. Als we dat niet doen, kunnen we ons ook niet focussen op een stip op de horizon.

Om onze ambities te kunnen realiseren zien we in ieder geval vijf noodzakelijke randvoorwaarden:

REGELLUWE RUIMTE

Ten eerste is het nodig om de verstikkende kluwen van regels en organisaties te doorbreken. Kunnen we daartoe van Groningen een regelluwe zone maken? Om de versterkings- én verduurzamingsopgave versneld te kunnen realiseren, moeten we ervoor zorgen dat de noodzakelijke vergunningen snel worden verleend, procedures en wet- en regelgeving worden versimpeld of geschrapt en dat de veelheid aan organisaties die zich hier mee bemoeien vertrouwen geven in plaats van uit te gaan van wantrouwen. Laten we in Groningen hier volop mee experimenteren en de lessen die we leren gebruiken in de rest van Nederland. Het rapport van de parlementaire enquête geeft ons nog 1 laatste kans om gevolgen van de bevingen als een ramp te beschouwen. Een ramp waarbij regels ondergeschikt worden aan oplossingen.

INNOVATIE

Ten tweede is innovatie hierbij van levensbelang. Want met de huidige technieken en beperkingen op de arbeids- en grondstoffen markt kunnen we nog zoveel willen, maar als we doen wat we deden, dan gaan we alleen al de huidige bouw- en versterkingsambities nooit en te nimmer voor elkaar krijgen. Neem maar eens in gedachten hoe ambitieus Henk Kamp jaren geleden de versterking van 3000 woningen in een jaar beloofde. Uiteindelijk werden er slechts honderden schoorstenen vervangen. Nee, als we echt ambitieus aan de slag willen en woon- en leefklimaat fors willen verbeteren dan moeten we dat doen op manieren en met innovaties die we nu nog niet kennen. Dat zou, om in termen van de NPG te spreken, een echte "Moonshot" of Baanbreker operatie zijn.

ARBEIDSMARKT

Als derde punt is er een doorbraak nodig op de arbeidsmarkt en moeten we verborgen arbeidsreserves mobiliseren en de arbeidsmarktmobiliteit verhogen. Grote vraag die we ons moeten stellen is namelijk of we voldoende capaciteit kunnen creëren om grootse ambities uit te voeren. Doekle Terpstra (voorzitter Techniek Nederland) roept bijvoorbeeld al een jaar dat we alleen al in de installatietechniek 40.000 arbeidskrachten te kort komen in Nederland. Dit vraagt ook om producten die minder uren en technische kennis vergen. Dus zeg maar een soort "Lego" bouwen. Zo kunnen meer mensen aan het werk in bijvoorbeeld de bouw en kunnen particulieren als ze dit willen veel meer zelf doen. En uiteraard horen daar ook passende opleidingen en goed werkgeverschap bij.

INFRASTRUCTUUR

Daarbij is goede infrastructuur, inclusief openbaar vervoer en fietsvervoer, een *vierde voorwaarde*. Onze regio moet goed bereikbaar zijn. Niet alleen voor leefbaarheid, maar ook om het mogelijk te maken dat werknemers over de gehele provincie hun werk(gevers) kunnen bereiken.

AANBEVELING 11

Het vijfde punt is dat we aanbeveling 11 van de rapport serieus moeten nemen. Namelijk betrek de Groningers. Met het collectief waarmee dit plan tot stand is gekomen bestrijken we al een heel breed maatschappelijk veld. Toch moeten we zien te voorkomen dat we vooral over Groningers praten in plaats van met. In de vervolgstappen is dit een serieus aandachtspunt. En dan moeten we niet alleen maar praten met, maar vooral iedereen betrekken. En dat is niet de Groningers slechts meenemen in de plannen, maar vooral ook mee laten doen. Als we willen werken aan de woon-, werk- en leefomgeving van alle Groningers en oog voor kansen voor alle inwoners willen hebben dan zullen we bijvoorbeeld ook mensen met een achterstand moeten zien te bereiken en activeren.

Dit plan mag geen reden zijn om dat wat vandaag kan worden gerealiseerd uit te stellen. Er heeft zich in Groningen een ramp 'in slowmotion' voorgedaan. En als we deze als ramp beschouwen en de regels ondergeschikt kunnen maken aan de oplossingen dan kunnen we nu doorpakken. Er is veel laaghangend fruit dat we dan vandaag al kunnen plukken. Dat moet ons echter niet weerhouden om naar de genoemde stip op de horizon toe te werken.

UITDAGINGEN VAN NU MET OPLOSSINGEN VAN MORGEN

Met veel beschikbaar geld voor Groningen bestaat het risico dat de middelen vooral worden besteed aan oplossingen van vandaag. Vaak zit er een deadline op de besteding en dan is de verleiding groot om het geld in grote projecten te stoppen.

Het zou veel mooier zijn als we ook de tijd nemen en krijgen om stil te staan bij hoe we op andere innovatieve manieren de uitdagingen waar we in Groningen voor staan kunnen oplossen. Het gaat o.a. om:

- Herstel van vertrouwen bij Groningers na tien jaar bevestigsschade- en de aanpak daarvan;
- Versterken woningen;
- Energiearmoede en energiezuiniger maken van bestaande en nieuwe woningen en bedrijven;
- Woningtekorten;
- Krimpgebieden waar voorzieningen onder druk staan;
- Digitale en fysieke bereikbaarheid;
- De gezondheid van inwoners is in delen van Groningen onder gemiddeld;
- Circulaire- en klimaatuitdagingen;
- Tekorten op de arbeidsmarkt (onvoldoende mensen voor onder andere alle bouw- en energieopgaves);
- Het MKB loopt landelijk achter op digitalisering en innovatie.

Hoe mooi zou het zijn als we in Groningen in staat zijn om de krachten die we hebben te bundelen om deze uitdagingen op te lossen en de brede welvaart in Groningen een boost te geven! Hierbij maken we zoveel mogelijk gebruik van bestaande structuren en organisaties, die we op nieuwe en innovatieve manieren willen versterken.

We hebben een aantal krachtige sectoren:

- Gezondheids- en welzijnszorg;
- (groene) Chemie;
- Energie;
- Agrarisch;
- Digitaal;
- Bouw.

Deze sectoren kunnen samen een enorme bijdrage leveren op het gebied van wonen, werken en welzijn. En wanneer al deze sectoren en de '5 O's' (Omwonenden, Omgeving, Ondernemingen (werkgevers én werknemers), Onderwijs en Overheid) hierin een gedeelde focus hebben dan kunnen we ver komen! Dus niet nu al alle oplossingen willen bedenken, maar juist het klimaat en de omstandigheden scheppen waarin deze nu en in de toekomst het beste tot stand komen. Daar hebben we een faciliterende overheid voor nodig, onderwijs en onderzoek dat gefocust is op de uitdagingen die er liggen en een bedrijfsleven dat zich ontwikkelt en dat in staat is de kennis en innovaties langdurig te borgen en te vermarkten in de regio en daar buiten.

VOORBEELDEN VAN BIJDRAGEN

Het gebruik van bouwmaterialen die beperkt belastend zijn voor milieu en klimaat. Dit zou bijvoorbeeld kunnen door te isoleren met hennep zoals nu al de DunAgro wordt toegepast. En zo zouden we het gebruik van regionaal te winnen producten kunnen stimuleren waarbij landbouw, groene Chemie en de onderzoekers van Universiteit van het Noorden bijdrages kunnen leveren. Zo gebruiken we nu cement om met zand, dat we in overvloed hebben, beton te maken. Maar de carbon footprint van cement is fors. Er zijn ook andere veelbelovende methodes om zand te binden. Daar wordt nu al door een aantal Groninger bedrijven aan gewerkt. En waarom geen kunststofkozijnen uit landbouwproducten maken? Door grootschalig onderzoek te stimuleren naar dit soort materiaal-oplossingen kunnen we gebruik maken van onze kennisinstellingen, landbouwsector en de (groene) chemie. En zo kunnen we bijvoorbeeld nog veel meer met de volop aanwezige restwarmte van datacenters en industrie.

WAT IS ER NODIG VOOR DE OPLOSSINGEN VAN MORGEN?

Voor we aan de slag kunnen met de oplossingen van morgen moeten we natuurlijk wel zorgen dat de problemen van vandaag niet blijven liggen. Hierin moet nu stevig doorgepakt worden. Tegelijkertijd zou het eeuwig zonde zijn als we de opgaves die er liggen niet ook gebruiken om er als regio sterker uit te komen. En daartoe gaat het helpen als we ons kennis- en innovatievermogen stimuleren en vergroten.

Als wij samen in Groningen voor de marktvraag, geld en ondersteuning vanuit onze vijf O's (omwonenden, omgeving, ondernemingen, onderwijs en overheid) zorgen, dan kunnen we een bloeiend en groeiend ecosysteem rondom wonen, werken en leefomgeving creëren. Mensen uit de regio, het Noorden, Nederland en de rest van de wereld met ons mee laten denken om oplossingen te vinden waarmee we met onze beperkte arbeidscapaciteit, grondstoffen en middelen zoveel mogelijk kunnen bereiken. Samen met onze onderwijs- en onderzoeksinstituten en met ons bedrijfsleven. Bovendien kunnen we zorgen dat bedrijven en mensen uit de hele wereld bij ons wortel kunnen schieten in de vorm van bedrijvigheid omdat er voldoende ondersteuning en vooral markt is. Daarmee versterken we ons bedrijfsleven dat nu uit veel kleinere MKB bedrijven bestaat en dat op dit moment te weinig capaciteit en kracht heeft om die enorme bouw- en energie-opgaves die er liggen goed uit te kunnen voeren. En daarmee worden we een krachtige regio die voorop loopt op het gebied van wonen en leefomgeving. En bovendien een regio die (economisch) groeit en bloeit doordat deze kennis en capaciteit ook ingezet kunnen worden voor de rest van Nederland en daarbuiten.

CHALLENGE ORGANISATIE

Wat ons gaat helpen is een organisatie die alle vijf O's in Groningen en daarnaast de rest van de hele wereld uitdaagt en mee laat denken om met oplossingen te vinden voor de vraagstukken waar wij voor staan. Oplossingen die samen met onze kennisinstellingen en bedrijven verder uitgewerkt worden. Wij kunnen met onze bedrijven en kennisinstellingen heel veel, maar ook heel veel niet. Juist door een breed veld mee te laten denken versterkt dat de kennis en ideeën in onze regio. Een goed voorbeeld van het halen van internationale kennis was de Sustainable Industry Challenge van de Economic Board Groningen. Dit leverde veertig prachtige ideeën op en resulteerde in mooie bedrijven die zich in onze regio (wilden) vestigen.

Als we een ruim budget hebben en bovendien voor een uitdaging staan die we met onze huidige kennis en capaciteit niet aan kunnen, doen we er goed aan om een organisatie te bouwen die jaarlijks meerdere grote *challenges* kan uitzetten zodat onderwijs, onderzoek en bedrijfsleven in onze regio, maar ook ver daarbuiten, worden uitgedaagd. En de '*carrot*' die we aan de '*stick*' hangen is financiering voor R&D en realisatie en bovendien een proeftuin en markt met omvang en geld.

Voor zo'n organisatie hebben we al een aantal componenten in huis. Jaarlijks wordt bij ons in Groningen de Blockchain Hackaton, nu Oddysey, georganiseerd. Daar doen teams uit de hele wereld, aangevuld met Nederlandse en noordelijke ondernemers, onderwijsinstellingen en overheidsorganen aan mee. Uniek in de wereld. Zeker nu dit digitaal kan. NPG heeft hier al een eerste aanzet toe gemaakt door een het platform van Odyssey te gebruiken. De vragen die de wereld in geslingerd worden kunnen onder andere zijn:

1. Bedenk technieken waarmee met zo weinig mogelijk arbeid bestaande woningen energiezuinig gemaakt kunnen worden
2. Bedenk manieren waarop kostenefficiënte zorg bij mensen thuis kan worden georganiseerd in plaats van in een ziekenhuis of ziekenhuispoli.
3. Bedenk manieren waarop de mobiliteit en bereikbaarheid in krimpgebieden wordt verbeterd.
4. Bedenk manieren waarop met behulp van lokale (te verbouwen) grondstoffen bouwmaterialen met een zo klein mogelijke CO2 voetprint kunnen worden gemaakt.
5. ...

Daarnaast kent bijna iedereen nog de woning van de toekomst van Chriet Titulaer. Zelfs toen die woning al tien jaar oud was, was die nog het bezoeken waard. Hoe gaaf zou het zijn als we in Groningen elk jaar zo'n woning bouwen. De meest duurzame, levensloopbestendige, energiezuinige, aardbevingsbestendige, aardgasloze en circulaire woning. Als we 5 miljoen in een potje stoppen en elk jaar de bouwkosten betalen en bovendien eigenaar worden, ontstaat een revolverend fonds waarmee je dit lang kunt volhouden. Met als effect dat je meteen Groningen op dit onderwerp op de kaart zet en dat dit veel aandacht en innovaties naar het Noorden brengt.

Het ophalen van ideeën is een eerste stap, maar de kunst is om deze ideeën ook in onze regio wortel te laten schieten in de vorm van bedrijvigheid. Die kunst verstaat men o.a. in Silicon Valley heel goed. Een organisatie als Ycombinator daagt de hele wereld uit met goede businessplannen/innovaties te komen. Deze krijgen ondersteuning om tot wasdom te komen, met als voorwaarde dat dit in Silicon Valley gebeurt.

De vragen die we met challenges uitzetten stellen we met de inwoners en maatschappelijke organisaties van Groningen vast. Wat vinden zij belangrijk? En wat zijn de grote vragen die in de challenges uitgezet kunnen worden? En kunnen we de inwoners ook betrekken in de realisatie? We hebben veel te weinig capaciteit om zoveel woningen in zo'n korte tijd te verduurzamen en versterken.

Overal in de wereld zijn dezelfde vraagstukken. Uiteindelijk is er een zeer grote markt voor producten rondom wonen en leefklimaat. En wanneer Groningen daarin voorop loopt, kan dit een prachtige economische boost aan de regio geven. Als we focussen op wonen, werken en welzijn dan kunnen we tot in de haarvaten van de regio effect sorteren. Een effect waar de regio de komende vijftig jaar haar vruchten van kan plukken.

SAMENGEVAT

Als we de brede welvaart in Groningen een boost willen geven dan doen we er goed aan om aardbevingscompensatiegeld te besteden volgens een samenhangend plan. Een plan dat recht doet aan de inwoners, dat recht doet aan de economie en het verdienvermogen van de regio en dat focust op wonen, werken en welzijn. Een samenhangend plan dat alle 5 O's (omgeving, omwonenden, ondernemers, onderwijs en overheid) betreft en dat de uitdagingen die er in Groningen zijn adresseert en oplost.

Het is verleidelijk om ons te laten leiden door deadlines met betrekking tot besteding van middelen. Maar we komen er niet met alleen de oplossingen van vandaag. Daarvoor is er te weinig capaciteit en bovendien dragen de oplossingen van vandaag niet bij aan langdurige ontwikkeling in de regio. Die ontwikkeling komt er pas als we voorop gaan lopen met behulp van de oplossingen van morgen. Oplossingen waarvoor we denkkracht uit de hele wereld kunnen inzetten. Daarvoor is wel een aantal cruciale stappen nodig:

HAAGSE INVESTERINGEN IN DE REGIO?

Als Den Haag besluit alsnog een evenrediger deel van de gasbaten in het Noorden te laten, biedt dit plan dan de mogelijkheid om zoveel geld weggezet te krijgen? Met verduurzaming, energiezuinig maken, levensloopbestendig maken van woningen en bedrijven en het verbeteren van de leefomgeving in de vorm van voorzieningen en bereikbaarheid kunnen miljarden gemoeid zijn. En deels zou dit ook revolverend ingezet kunnen worden door bijvoorbeeld geld uit te lenen voor de nodige investeringen. De uitdaging is om met deze middelen duurzame en blijvende ontwikkelingen op gang te brengen en dat begint met het organiseren van de juiste structuur.

HET AANBOD

En hoe mooi is het dat alle organisaties en personen die onder dit plan vermeld staan hun schouders onder dit plan willen zetten. Ze willen het verder uit werken en samen aan de slag met uitvoering hier van. Een mooie start om handen en voeten te geven aan aanbeveling 11 uit het rapport van de parlementaire enquêtecommissie aardgaswinning Groningen!

Dat vraagt om een faciliterende overheid. Een overheid die uitgaat van vertrouwen en die durft los te laten. Een overheid die de energie die er is, weet te kanaliseren en stimuleren.

Wij staan klaar!

MAATSCHAPPELIJKE ORGANISATIES, ONDERNEMERS, BEDRIJVEN EN ANDERE BETROKKENEN

FRANS KEURENTJES

